

Türkad

BULGARİSTAN'DA YAYIMLANAN MOZAIK DERGİSİNİN TÜRKÇE EĞİTİMİ VE KÜLTÜR AKTARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ ¹

Kerime BAL AÇIKGÖZ ²

ÖZET

Bulgaristan, 750 bin ile 1 milyon arasında olan Türk nüfusu ile Türklerin en yoğun yaşadığı Batı Trakya ülkesidir. Bu nedenle orada yaşayan Türk çocuklarının eğitim ve kültür sorunları geçmişten bugüne önem arz etmektedir. Ülkedeki Türkçe ana dili dersleri 1999'dan bu yana devam etse de ders saatlerinin yetersizliği vb. çeşitli engeller nedeniyle Türkçe eğitimi yeterli olmamaktadır. "Mozaik" dergisi bu eksikliğin giderilmesi amacı ile 2007-2012 yılları arasında Şumnu Nazım Hikmet Kültür Evi bünyesinde çıkarılmış Türkçe bir dergidir. Bu çalışmada "Mozaik" dergisinin ilk 40 sayısı, Türkçe eğitimi ve kültür aktarımı açısından değerlendirilmiştir. Amaç dergiyi bilimsel ölçütler ışığında inceleyerek Türkçe ve Türk kültürünün kazanılmasına ne derecede katkılar sağladığını ortaya koymak, varsa eksikliklerini tespit ederek bu tür yayınların yaygınlaşmasına vesile olmaktır. Mozaik çocuk ve gençlik dergisinin tüm sayıları tasnif edildikten sonra içeriği MEB Türkçe dersi ve Yurt dışındaki Türk çocukları için hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı kazanımları, dış yapısı Talim Terbiye Kurulunun Türkçe Ders Kitabı İnceleme Ölçütlerine göre incelenerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, kültür, çocuk dergisi, Bulgaristan, Mozaik.

EVALUATION OF MOZAIK JOURNAL PUBLISHED IN BULGARIA IN TERMS OF TURKISH EDUCATION AND CULTURAL TRANSMISSION

ABSTRACT

Bulgaria is the most populous Western Thrace country with a Turkish population between seven hundred and fifty thousand and one million. For this reason the educational and cultural problems of Turkish children living there are important from the past to the present. Although Turkish language lessons in the country have been continuing since 1999, Turkish language education is not enough due to lack of course hours, etc. and various obstacles. Mozaik magazine is a Turkish magazine published within Şumnu Nazım Hikmet Culture House between the years 2007-2012 in order to eliminate this deficiency. In this study, the first 40 numbers of the magazine "Mozaik" were evaluated in terms of Turkish education and culture transfer. The purpose is to reveal that it contributes Turkish and Turkish culture to what extent examining the magazine in the light of scientific criterion and to conclude to become prevalent this kind of broadcasts determining the defects if there are. After all issues of Mozaik, youth and children magazine, were classified, its content was interpreted according to the ministry of national education Turkish lesson and Turkish Culture Teaching Programme attainments prepared for Turkish Children abroad, the external structure of Mozaik according to Turkish Coursebook Analysing Criteria of the Board of Education and Discipline.

Key Words: Turkish education, culture, children's journal, Bulgaria, Mozaik.

¹ Bu makale, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi Bilim Dalında hazırlanmış olan "Bulgaristan'ın Şumnu İlinde Çıkarılan Mozaik Dergisinin Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

² Abdülhakim Arvasi Ortaokulu, Türkçe Öğretmeni, kerimebal@hotmail.com

Giriş

İktisadi, coğrafi ya da toplumsal pek çok konu ile ilişkili olan göç kavramının temelinde insan ihtiyaçları yatmaktadır. Türkler de bu tip sebeplerle Dünya'nın pek çok yerine göç etmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet yıllarında kapsamlı olarak yürütülen iskân politikası, pek çok insanın Anadolu'dan farklı yerlere göç ederek yerleşmesini gerektirmiştir. Balkanlarda yoğun olarak uygulanan bu politika, Kader Özlem'in (2008, s. 344) de belirttiği gibi demografik dengeleri Osmanlı lehine çevirmeye vesile olmuştur.

Batı Trakya, 1364 tarihindeki fethinden, elden çıkış tarihi olan 1913 yılına kadar toplam 549 yıl Türk hâkimiyetinde kalmıştır. Hâkim olunan bu dönemde bölgede bulunan milletlerin sayısal değerlerine bakıldığında şu tablo göze çarpar: Türkler 129,120; Rumlar 33,910; Bulgarlar 26,266; Yahudiler 1,480; Ermeniler de 923 kişi. Bölgedeki diğer milletlerin toplamından fazla olan Türkler, Batı Trakya topraklarının da % 84'üne sahipti (Öksüz, 2006, s. 1). Bu bölgede Bulgaristan, Türklerin en yoğun yaşadığı Balkan ülkesi konumundaydı. Ancak o günlerden bugünlere yaşanan siyasi, sosyal, dinî baskılar Türkleri zorunlu ve isteğe bağlı göçlere mecbur bırakmıştır. 1855-1914 yılları arasında ve sonrasındaki Cumhuriyet Döneminde milyonlarca insan Türkiye'ye göç etmiştir. Cumhuriyet Döneminde en büyük göç Bulgaristan'dan yola çıkmış ve bu göç dalgası o dönem göçlerinin %48'ini oluşturmuştur. 1984'te Türkçenin tamamen yasaklanması ve yoğun baskılar, 1989'da Türkiye'ye yapılan büyük göçleri doğurmuştur (Şahinbaş, 2007, s. 45). Görüldüğü üzere "Bölgedeki Türk ve Müslüman nüfus, Balkan devletlerinin otoriter ve irredentist politik tutumlarının kurbanı olarak soykırım, asimilasyon ve baskı politikalarına maruz bırakılmıştır. Bu gelişmelerin doğal bir sonucu olarak göç olgusu söz konusu nüfus kitlesinin kaderi hâline gelmiştir." (Özlem, 2008, s. 344).

Günümüzde Bulgaristan nüfusunun % 9,4'ünü oluşturan Türkler Kırcaali, Şumnu, Filibe, Razgrad, Eski Cuma, Silistre, Dobriç, Burgaz ve Rusçuk şehirlerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Geçmişte Bulgar Prensiği (1877-1908), Krallık ve Çeşitli Parti İktidarları (1908-1944), Komünist Yönetim (1944-1989) dönemlerinde, Türk ve Müslümanlara karşı güdülen yoğun asimilasyon ve baskı politikaları, günümüzde yerini NATO (2004), AB üyeliği (Özlem, 2008, s. 345) ile daha demokratik bir sürece bırakmış olsa da Türklerin kendi içlerinde kazanmaları gereken haklar mücadelesi devam etmektedir. Bu mücadele Türkçe ve Türk kültürünü yaşama ve yaşatma çabasıdır.

Türkçe ve Türk kültürünü yaşatma çabalarında tarihten bugüne pek çok kez sekteye uğratılmıştır. 1944'te Türk okullarının kapatılması, 1961'de Türkçe isimlerin Bulgar isimleri ile değiştirilmesi, 1974'te ise Türkçenin bütün okullardan kaldırılarak Türkçe konuşmanın yasaklanması Anadolu'ya yoğun göçlere, orada kalanları da benlikleri ile ilgili önemli mücadeleler vermeye itmiştir (28.07.2013 tarihinde <http://www.balgoc.org.tr/turk.html> adresinden alınmıştır). Ancak Türklerin mücadelesi ve dersleri boykot etme kararları zamanla önemli bir gelişme doğurmuştur. 1994'te ders dışı 4 saat, 1999'da da zorunlu olarak 1. sınıftan 12. sınıfa kadar ana dili dersi okutulmaya başlanmıştır (Memişoğlu'ndan aktaran, Özlem, 2008, s. 356). Ancak Türkçe dersleri için gerekli öğretmen ihtiyacının giderilmemesi, derslerin hafta sonları veya boş vakitlerde verilmesi etkililiğini düşürmektedir. Resmî kurumlar, özel kurslar veya sivil toplum kuruluşlarınca verilen Türkçe derslerinin yetersizliğinden başka eğitim materyallerini de ön plana çıkarmaktadır. Kitle iletişim araçlarından biri olan dergiler güncel ve zengin içeriği, kültür ve dili yansıtan özellikleri, göze hitap eden dikkat çekici yanları ile etkili bir medya aracı ve eğitim materyali olarak kullanılabilir.

"Mozaik" dergisi Bulgaristan'ın Şumnu ilinde Nazım Hikmet Kültür Evi bünyesinde, 2007-2012 yılları arasında aylık olarak çıkarılmış bir çocuk ve gençlik dergisidir. Yayın müdürlüğünü Nurten REMZİ'nin yaptığı dergi, Bulgaristan'daki iki Türkçe çocuk dergisinden biridir. Türkçe, Türk kültürü, Türklerin ve Bulgaristan'ın tarihi, sanat, edebiyat, folklor, eğitim, eğlence, hobi gibi pek çok konuyu içine alan dergi, farklı isteklere hitap edecek köşeleri ile de çeşitlilik arz eden bir yapıya sahiptir. Derginin toplamda 62 sayısı bulunmaktadır. Bulgaristan dışında Türkiye, Yunanistan, Kosova, Makedonya, Moldova, Almanya, Azerbaycan, Avustralya, Japonya ve İran temsilcilikleri ile de dağıtımı yapılmıştır. Bu çalışmada "Mozaik" dergisinin ilk 40 sayısı dış yapı (boyut, kapak, kâğıt ve kâğıdın gramajı, doku, yoğunluk, yüzey, yüzey rengi, forma ve forma sayısı, cilt ve ciltleme, tipografi,

yazı karakteri, yazı boyutu, renk, boşluklar, görsel tasarım) ve iç yapı (tema, konu, Türkçe eğitimi ve kültür aktarımı, üslup, dil ve anlatım, kahramanlar, plan) özellikleri bakımından değerlendirilmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Bulgaristan'ın Şumnu ilinde Türk çocuklarına ve gençlerine yönelik olarak çıkarılmış, kültür, sanat ve eğitim gibi konuları işleyen Mozaik dergisinin Türkçe ve Türk kültürü öğrenimine katkılarını ortaya koyarak bu tür dergilerin yurt dışındaki Türk çocuklarının eğitimine katkı sağlayacak şekilde bilimsel ölçütler ışığında hazırlanıp yaygınlaştırılması için önerilerde bulunmaktır.

2.1. Araştırmanın Önemi

Çocukların dil gelişiminde, başta aile bireylerinin yanı sıra çocuğa mesaj ileten ve anlamlı girdi yükleyen her türlü iletişim aracı oldukça önemli ve etkilidir. Televizyon, gazete, dergi, radyo gibi pek çok duyu organına hitap eden bu araçların kullanılması, dil öğrenimine ve kültür aktarımına büyük katkı sağlamaktadır. Ancak bilinçli ellerde hazırlanmayan bu araçlar çocuklara zarar da verebilir. Bu nedenle çocuğun etkileşime geçtiği her türlü kitle iletişim aracı bilimsel, pedagojik ölçütler ışığında hazırlanmalıdır. Bilimsel bir ölçüt standardı yakalamak ve bu ölçütleri yurt içinde ve dışındaki yayın araçları için yaygınlaştırmak, mevcut materyalleri bu ölçütler çerçevesinde tanıtarak mümkün olacaktır. Binlerce Türk'ün yaşadığı Bulgaristan'da, Türk gençlerine ve çocuklarına Türkçe sevgisi kazandırmak, onları Türk tarihinin, kültürünün dünü ve bugünü ile ilgili bilgilendirmek amacı ile çıkarılan Mozaik dergisinin incelenip tanıtılması bu alan için önem ve örnek teşkil edecektir.

2.2. Problem Durumu

Türklerin ve Türk çocuklarının yoğun olarak yaşadığı Bulgaristan gibi ülkelerde, ana dili ve kültür eğitimi için sadece devletlerin inisiyatifine kalmış, haftada birkaç saate sıkıştırılmış formal eğitim süreçlerinden sonuç beklemek yeterli olmamaktadır. Bu nedenle sürece olumlu katkı sağlayacak her türlü araç işe koşulmalıdır. Sorunun çözümünde önemli bir medya aracı olan dergiler, eğitsel işlevi ön plana çıkarılarak kullanılabilir etkili materyallerdir. Bu tür dergiler bilimsel ve pedagojik olarak kanıtlanmış ölçütlere dayalı olarak ne ölçüde hazırlanmıştır? Bu bağlamda Mozaik dergisi Türkçe eğitime ve Türk kültürünün aktarımına amaçlarına ulaşmada etkili bir yol izlenmiş midir?

Mozaik dergisi, Bulgaristan'da yaşayan Türk çocuklarının, Türkçeye ve Türk kültürüne hâkim, kendini iyi ifade edebilen, ana dilini de iyi bir biçimde kullanan, vatanına ve yaşadığı ülkeye faydalı bireyler olarak hayata atılmalarında ne decede etkili ve faydalı bir dergidir?

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, 2007-2012 yılları arasında aylık olarak çıkarılan "Mozaik" dergisinin 40 sayısı nitel araştırma yönteminin doküman tarama modeli ile içerik analizi ve tasnifi yapılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, Bulgaristan'ın Şumnu ilinde Türkçe olarak çıkarılan "Mozaik" dergisidir. Çalışmada örneklem olarak derginin 40 sayısı incelenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Mozaik dergisinin 40 sayısı incelenerek dış ve iç yapı unsurları bakımından çocuk edebiyatı kriterlerine göre değerlendirilmiş, içinde bulunan edebî türler tasnif edilmiştir. Ayrıca tüm sayıların Bulgaristan'da yaşayan Türk çocuklarının Türkçe ve Türk kültürü öğrenimine katkıları analiz edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Mozaik çocuk ve gençlik dergisinin tüm sayıları tasnif edildikten sonra içeriği MEB Türkçe dersi ve Yurt dışındaki Türk çocukları için hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü

Öğretim Programı kazanımları, dış yapısı Talim Terbiye Kurulunun Türkçe Ders Kitabı İnceleme Ölçütlerine göre incelenerek yorumlanmıştır.

4. Bulgu ve Yorumlar

Mozaik dergisi, Bulgaristan'da çıkarılan iki Türkçe çocuk dergisinden biridir. Baskılara rağmen dil ve kültürünü yaşama ve yaşatma çabasında olan Bulgaristan Türkleri için çok önemli bir materyal olan bu dergi, tüm sayıları boyunca Türkçe olarak yayımlanmıştır. Çalışmamızda, öncelikle derginin iç ve dış yapı özellikleri taranmıştır. Bu veriler; MEB İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı, MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği ve Talim Terbiye Kurulu Türkçe Dersi Kitap İnceleme Kriterleri'nden elde edilen ölçütler ile karşılaştırılmıştır. Verilerin taranması, tasnif edilmesi, tablollaştırılması ve karşılaştırılması sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8) Öğretim Programı'nda (2006) belirtilen ve Türkçe ders kitaplarında işlenmesi zorunlu 13 tema ve bu temalarla ilişkili 118 alt tema bulunmaktadır. Dergide bulunan temaların karşılaştırılacağı ölçüt olarak 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe dersinde işlenmesi zorunlu 13 tema ve Sosyal Bilgiler dersinde işlenmesi zorunlu olan, dergi ile ilişkili 1 tema seçilmiş, toplam 14 ana tema belirlenmiştir. Bu temalar; "Birey ve Toplum/Toplum Hayatı (5, 7, 8)", "Atatürk (5, 6, 7, 8)", "Güzel Ülkem Türkiye (5)", "Yenilikler ve Gelişmeler (5)", "Dünyamız ve Uzay (5)", "Değerlerimiz/Millî Kültür (5, 7)", "Sevgi (6)", "Okuma Kültürü (6)", "Duygular (6, 8)", "Doğa ve Evren (6, 7, 8)", "Zaman ve Mekân (6, 8)", "İletişim (7, 8)", "Kavramlar ve Çağrışımlar (7)", "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler (5, 6, 7- Sosyal Bilgiler)" dir. Yapılan incelemede bu temalar ve bunlar altında işlenmesi gereken alt temaların pek çoğuna dergide yer verildiği görülmüştür. Özellikle "Birey ve Toplum/Toplum Hayatı", "Değerlerimiz/Millî Kültür", "Sevgi", "Duygular", "Doğa ve Evren", "İletişim", "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" temalarının dergide sıkça yer bulduğu tespit edilmiştir. Alt temalardan da "İnsan Sevgisi", "Vatan Sevgisi", "Dil Sevgisi", "Geleneksel Sanatlarımız", "Türk Büyükleri", "Türk Müziği", "Spor", "Bayramlar", "Yardımlaşma", "Kütüphaneler", "İnsanlarla İletişim", "Kültürel İletişim", "İnsan Hakları", "Hakkını Savunma", "Empati", "Sağlıklı Yaşam", "Şehirler", "Umut", "Özlem", "Mizah", "Canlılar", "Kar", "Tiyatro", "Resim", "Müzik", "Mimari", "Oyun ve Eğlence", "Estetik Zevk" in her sayıdaki bir veya birkaç metinde yer aldığı belirlenmiştir. Bu tespit Mozaik dergisinin, MEB Türkçe Dersi Öğretim Programları ile pek çok ortaklık taşıdığını ve dergide, bilinçli bir eğitim-öğretim politikası izlendiğini göstermektedir.

Çalışmamızda, Mozaik dergisinin MEB Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersleri zorunlu temaları ile taşıdığı yukarıdaki ortaklıklar tablollaştırılmış, ardından aynı karşılaştırma Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı'nda (YDTÇTTKÖP) belirtilen 5 öğrenme alanı ile yapılmıştır. Bu öğrenme alanları: "Güzel Ülkem Türkiye", "Geçmişimi Öğreniyorum", "Kültürel Değerlerimiz", "Türkiye'ye Bakış", "Manevi ve Ahlaki Gelişim"dir. Yapılan incelemede, "Geçmişimi Öğreniyorum", "Kültürel Değerlerimiz", "Manevi ve Ahlaki Gelişim" öğrenme alanlarının dergide sıkça yer bulduğu, "Güzel Ülkem Türkiye" ve "Türkiye'ye Bakış" temalarının nispeten daha az işlendiği belirlenmiştir. Türkiye ile bağların güçlü olması, Bulgaristan'daki Türkçe eğitimi ve Türk kültürünü önemli ölçüde etkileyecek bir husustur. Bu nedenle Türkiye'nin Bulgaristan'da yaşayan çocuk ve gençlere tanıtılmasını sağlayacak olan bu öğrenme alanlarının da dergide daha yoğun yer bulması gerekmektedir.

Öğrenme alanlarının yanı sıra Mozaik dergisinde, YDTÇTTKÖP'de belirtilen 10 temel beceriden şunlara daha fazla yer verilmiştir: "Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma", "Yaratıcı Düşünme", "İletişim Kurma", "Araştırma", "Girişimcilik", "Sosyal Katılım". Ayrıca 12 temel değerden; "Vatanseverlik", "Hoşgörü", "Farklılıklara Saygı Duyma", "Barış", "Kültürel Mirası Yaşatmaya Duyarlılık", "Dayanışma", "Paylaşımçı Olmak", "Yardımseverlik", "Estetik Duyarlılık" ın dergideki metinlerde yoğun bir biçimde işlendiği belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen tüm veriler derginin; tema, alt tema, temel beceri ve değerler bakımından MEB İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı ile büyük oranda ortaklıklar taşıdığını ortaya koymaktadır.

Mozaik dergisi 32 sayfadan oluşan ve her sayısında ortalama 20-30 metin bulunan bir dergidir. Derginin incelenen 40 sayısında en çok metin 35 tane ile 3. Sayıda, en az metin de 15 tane ile 8. ve 36. sayılarda bulunmaktadır. Çalışmamızda bu metinlerin her biri, konularına göre MEB Türkçe dersi (5, 6, 7, 8) konuları ile karşılaştırılmıştır. Buna göre dergide yer alan; “Gelenek-Görenekler”, “Kutlamalar”, “Yazar ve Şairlerin Hayatı”, “Tarihi Kişilikler”, “Dilbilgisi”, “Sanat”, “Doğa”, “İletişim”, “Tiyatro” gibi konularda yazılmış metinlerin, Türkçe derslerinde işlenen konular ile aynı ya da benzer doğrultuda olduğu tespit edilmiştir. Bu durum dergide, Türkçe eğitimi ve Türk kültürünün aktarımı açısından bilinçli hedefler dikkate alınarak hareket edildiğini göstermektedir.

Derginin “Türkçe Eğitimi ve Kültür Aktarımı” ile ilgili bölümleri çalışmamızın temel yapısını oluşturmaktadır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı inceleme, tarama ve tasnif sonucunda elde edilen veriler; MEB İlköğretim Türkçe Öğretim Programı, Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı amaç ve kazanımları ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilere göre Mozaik dergisi, görsel ve yazılı mesajları bakımından Bulgaristan’daki Türkçe eğitimi ve Türk kültürünün aktarımına oldukça katkı sunmaktadır. Dergide yer bulan “Türkçem”, “Edebiyat”, “Anadilim”, “Genç Kalemler”, “Mizah”, “Masal”, “Hikâye”, “Bilmeceler”, “Yarışma”, “Nasrettin Hoca”, “Karagöz”, “Evliya Çelebi”, “Posta” gibi bölümlerde Türkçe; “Haberler”, “Gelenek”, “Ramazan”, “Dernekler”, “Bayram”, “Aşure”, “Türk Dünyası”, “Eğitim”, “Fırça Darbesi”, “Atlas”, “Deliorman”, “Müzik”, “Spor”, “Yağlı Güreş”, “Tarih”, “Hoşgörü”, “Belirli Günler”, “Memleketim”, “Folklor” bölümlerinde de doğrudan ya da dolaylı yollarla Türk kültürü vurgusunun etkin, bilinçli ve yoğun biçimde yapıldığı görülmüştür.

Dergide, Türkçe eğitimi açısından en çok “konuşma” ve “okuma” becerilerini geliştirecek metinlere rastlanmıştır. Özellikle şu amaçların ve bunlar altındaki kazanımların dergideki metinlerde yer bulduğu belirlenmiştir:

- “Konuşma kurallarını uygulama” (K 1).
- “Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma” (K 5).
- “Okuma kurallarını uygulama” (O 1).
- “Okuduğu metni anlama ve çözümleme” (O 2).
- “Söz varlığını zenginleştirme” (O 4).
- “Okuma alışkanlığı kazanma” (O 5)...

Ayrıca yapılan incelemede, dergide en çok işlenen metin türünün “şiir” olduğu, hedef kitleye “şiir” türünü tanıtmaya ve sevdirmeye amaçlarının da ön planda tutulduğu görülmüştür. Özellikle; “Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.” (D/İ 2. 22), “Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.” (D/İ 4. 4), “Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.” (D/İ 5. 2) gibi “şiir” kazanımlarının dergideki metinlerde sık sık işlendiği tespit edilmiştir. “Şiir” türünün tercih edilmesinde; hedef kitlenin çocuk ve gençler olması, şiirin derinlikli ve sanatlı yapısı ile anlama becerisini geliştirmesi, bu türün hem duygu hem de düşüncelere hitap etmesi ve derginin Yayın Müdürü Nurten Remzi’nin “şair” olması etkili olmuştur denilebilir. Dergideki şiirlerin bir kısmı okuyuculara, bir kısmı bilinen şairlere bir kısmı da Nurten Remzi’ye aittir. Nurten Remzi’nin “Kavgamı Seviyorum” (2007) adlı bir de şiir kitabı bulunmaktadır.

Tespitlerde de görüldüğü gibi Mozaik dergisi, “Bulgaristan’daki Türkçe eğitimi geliştirme” amacına katkıda bulunan pek çok unsur içermektedir. Ancak uzun süre yayımlanmış, 62 sayısı olan bir dergide bir takım eksiklikler olmaması düşünülemez. Dergide Türkçe eğitimi ile ilgili eksik bırakıldığı tespit edilen hususlar şu şekildedir: Metinlerde “Konuşma”, “Okuma” becerilerine yönelik kazanımlar tespit edilirken metinlerin “Yazma” ve “Dinleme” becerisine ne kadar hizmet ettiği tam olarak belirlenememiştir. Çünkü bu öğrenme alanları doğrudan gözlemlenilecek, daha ileri düzey ve bire bir eğitim gerektiren kazanımlar içermektedir. Ancak hedef kitlenin Mozaik dergisi aracılığıyla bu kazanımlardan da bir kısmına yönelmiş olması olası bir durumdur. Ayrıca dergide “Dilbilgisi” öğrenme alanına planlı ve düzenli bir biçimde yer verilmediği görülmüştür. Birkaç sayıda “Türkçem” bölümünde yer bulan “Dilbilgisi” konuları dışında, bu öğrenme alanının dergide fazla bulunmadığı belirlenmiştir. Bu duruma; hedef kitleyi sıkımsama, aşırı

didaktik anlatımı önleme, dergideki akıcılığı ve güncelliği koruma amacının yol açtığı düşünülmektedir.

Türkçe ile ilgili kazanımların yanı sıra dergide “Türk kültürünün aktarımı” ile ilgili şu hususlar tespit edilmiştir:

“Bayram, kutlama ve törenlerin anlam ve önemi”, “Hoşgörü, saygı, sevgi, barış gibi kültürel ve evrensel değerler”, “Türk dünyası”, “Türk tarihi”, “Türk müziği”, “Türk ata sporları”, “Türk temsilcilikleri, kurum ve kuruluşları”, “Belli başlı gelenek ve görenekler”, “Vatandaşlık hakları ve bu konuda karşılaşılan sorunlar”, “Türkiye ve Bulgaristan’da yaşanan önemli kültürel, güncel olay ve haberler” dergide bulunan belli başlı kültürel konulardandır. Konu ve içeriklerinin, Yurt Dışındaki Türk Çocukları için Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı kazanımları ile karşılaştırılması sonucunda, yukarıda belirtilen konuların tamamının dergi ve programın ortaklıklarından olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca dergide, YDTÇTTKÖP’ye göre en çok yer verilen kültürel kazanımların şunlar olduğu görülmüştür:

“Belli başlı geleneklerimizi ve değerlerimizi tanır ve bunların kültürümüzdeki yerini ve önemini açıklar.” (KD 2).

“Yaşadığı ülkede Türk kültürünü yansıtan öğeleri fark eder.” (TB 3).

“Türk kültüründe bayram, kutlama ve törenlerin toplumsal dayanışmadaki önemini fark eder.” (KD 1).

“Geleneksel Türk sporlarını tanır.” (KD 4).

“Farklı kültür, din ve inanışlara hoşgörülü olur.” (MAG 4)...

“Üslup, Dil ve Anlatım” kavramları, temelde geniş bir alanı içine alır. Çalışmamızda üslup, dil ve anlatım ile ilgili; MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, MEB İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu ve Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Öğretim Programı’ndan elde edilen verilere göre; “Metinlerde kullanılan kelimelerin yaşayan Türkçeden, eski ve yabancı kökenli olmayan, hedef kitlenin seviyesine uygun olanlardan seçilmesi; cümle yapılarının anlamlı, tutarlı olması ve cümlelerde anlatım bozukluklarının bulunmaması; metinlerin yazım ve noktalama bakımından örnek olacak özende hazırlanması; metinlerde anlatımın dil zevkini ve bilincini geliştirecek nitelikte olması ancak çok mecazlı ve kapalı olmaması; üslubun ise hedef kitlenin ilgisini çekecek akıcılıkta ve eğitsel bir düzeyde şekillendirilmiş olması...” gibi ölçütler belirlenmiş ve dergideki metinler bu doğrultuda bilimsel olarak incelenmiştir.

İncelemeler sonucunda, dergide genel olarak sade bir Türkçe kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak metinlerde kullanılan bazı Arapça, Farsça kökenli kelimeler, sözlük bölümü de bulunmadığından, metinlerin seviyesini ağırlaştırmıştır. Bu metinlere bazı sayılarda uzun cümleler ve paragraflar da eklenmiştir. Bu durumun hedef kitlenin okuma zevkini azaltacağı ve anlamayı zorlaştıracacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çocuk ve gençlere hitap eden bir dergide daha açık, anlaşılır bir dil kullanılması gerekmektedir.

Dergide bulunan şiirlerin çoğunda aşırı mecaz içermeyen, açık bir dil ve anlatımın kullanıldığı görülmüştür. Ancak bilgilendirici metinlerde fazla didaktik bir anlatım görülmesi, metinlerin hedef kitlenin ilgisini çekme oranını düşürecektir. Bu tür metinlerin daha sade ve akıcı bir anlatıma kavuşturulması gerekmektedir.

Metinlerde kullanılan üslup genel olarak düzeyli, hedef kitleyi yer yer okuma ve yazmaya özendirici niteliktedir. Ancak dergideki üslubun zaman zaman hedef kitlenin ilgi ve anlama seviyesinin üzerine çıkabildiği, yetişkinlere hitap edecek seviyelere ulaştığı belirlenmiştir.

Dergideki metinler genel olarak “bilgilendirici”, “öyküleyici” ve “şiir” olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Yapılan inceleme sonucu elde edilen veriler aşağıda tablolandırılmıştır. Buna göre dergide, ağırlıklı olarak bilgilendirici metinlere yer verildiği tespit edilmiştir. Metin türü olarak da en çok “şiir” ve “haber yazısı”nın kullanıldığı belirlenmiştir. Bunlar dışında derginin ilk 40 sayısında birkaç masal, fıkra, fabl, gezi yazısı, deneme, makale örneğine de rastlanmıştır. Ancak hedef kitlesi çocuk ve gençler olan bir dergide, farklı metin türlerinin, yeterli oranda kullanılması; metinlerin ilgi ile okunması ve dil ile ilgili hedeflere ulaşılması bakımından önemli bir durumdur. Bu nedenle bu konudaki eksiklikler giderilmelidir.

Mozaik dergisinde bulunan metin türleri ile ilgili belirlenen diğer istatistikî bilgiler şöyledir:

Tablo 1. Dergide bulunan metinlerin türlerine göre dağılımı

İncelenen Dergi Sayısı	Bilgilendirici Metin Sayısı	Öyküleyici Metin Sayısı	Şiir Türünden Metin Sayısı	Toplam Metin Sayısı	Sayı Başına Ortalama Metin Sayısı
40	520	50	290	860	21.5
En Fazla Metin	En Az Metin	Ortalama Bilgilendirici Metin	Ortalama Öyküleyici Metin	Ortalama Şiir Türünden Metin	
35 (S 3)	15 (S 8/36)	13	7	1.23	

Yukarıdaki oranlar dergide bilgilendirici metinlere daha fazla yer verildiğini ortaya koymaktadır. İncelenen sayıların her birinde en az 9 en fazla 18 olacak şekilde bilgilendirici metin bulunmaktadır. Bu durum derginin bilgi yayma, haberleşme, okuyucuları eğitme amacını ön planda tuttuğunu göstermektedir.

Dergide en fazla şiir, 29. sayıda (16 tane) bulunmakta olup bu, 29. sayıdaki toplam metin sayısının yarısından fazladır. Derginin 40 sayısından 12'sinde hiç öyküleyici metin bulunmamakta diğerlerinde en fazla 5 öyküleyici metne rastlanmaktadır. Bu oranın artırılması, dergide öyküleyici anlatımın gücünden daha fazla yararlanılması gerekmektedir.

Derginin hemen her sayısında deyim, atasözü, bilmece, tekerleme, şarkı, ninni, sayışmaca gibi çeşitli anlatım olanaklarına yer verilmiştir. Bu durum hedef kitlenin dil gelişimine büyük katkıda bulunacaktır. Dil ve kültürün bağlantılı olduğu olduğu; deyim, atasözü, tekerleme gibi dil yapılarının da dili de kültürü de içinde barındırdığı düşünüldüğünde bu bölümlerin önemi daha da ortaya çıkmaktadır. Deyim, atasözü, tekerleme, bilmece, türkü, ninni gibi dil yapıları özellikle çocuk ve gençlere hitap eden yayınlarda etkili dil ve kültür materyalleri olarak kullanılmalıdır. Mozaik dergisinde sıkça yer bulan bu materyaller sayesinde hedef kitle bir yandan Türk halk kültürünü, gelenek ve göreneklerini, yaşam biçiminin dile dökülmüş yapısını görebilecek; bir yandan da kısa, özlü, eğlenceli dil yapıları ile anlama ve anlatım becerileri güçlendirecek ve Türkçe hâkimiyetini arttıracaktır. Bu ve daha sayılabilecek pek çok nedene dayalı olarak atasözleri, deyimler, bilmece, tekerleme, türkü gibi dil materyallerinden yurt dışındaki çocuk ve gençlerin eğitimi ile çocuk dergilerinde sıkça yararlanılmalıdır.

Dergide yukarıda belirtilen zengin anlatım olanaklarının yanı sıra bazı yanlışlıklar da görülmüştür. Bunlar yazım ve noktalama hataları ile anlatım bozukluklarıdır. Özellikle kelimelerin yanlış yazımına şu örnekler verilebilir:

“..durar...” (2007, S.1, s.5).

“... **çocouklarının**...” (Mozaik, 2011, S. 39, s. 12).

“...**Okumaevi'n** ilk binası...” (Mozaik, 2011, S. 39, s. 10).

“... **elçısı... çiçeklerin öncesi... çiçeğin, sıvrı uçlu yaprağın**...” (Mozaik, 2010, S. 38, s.12).

“...**Sarılmayorsun**...” (Mozaik, 2010, S. 37, s. 3).

“...**Ben de** çok var siz kendiniz **duğa edin**...” (Mozaik, 2010, S. 36, s. 18).

Harf eksiklikleri ile ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

“...**Türkye**... (2007, S.1, s.4).

“... senin **gölerine** bakınca...” (Mozaik, 2010, S. 37, s. 13).

Noktalama hatalarının bir örneği aşağıda örneklendirilmiştir:

“...**70-ci** yıllarda... (2007, S.1, s.5).

Yer yer aşağıdaki gibi anlatım bozuklukları da bulunmaktadır:

“...herkes, bu bayramın aslını ve özelliklerini kalbinde... taşıyabilmek için **doğal bir yapısı var...**” (Mozaik, 2011, S. 40, s. 2).

Dil edinim sürecinde olan çocuk ve gençlerin bu konulardaki olumlu örneklerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle yukarıda örneklendirilmiş olan yazım ve noktalama hatalarının en aza indirilmesi oldukça önemlidir.

Mozaik dergisinin incelenen tüm sayılarındaki öyküleyici metinlerde bulunan kahramanlar; genel olarak hayatın içinden, aşırı olağanüstü özellikleri olmayan kahramanlardır: Nasrettin Hoca, Kurnaz Petre, Deliormanlı, Aslan, Ali Dede, İvan vb. Kahramanların pek çoğu hedef kitleye olumlu mesajlar iletmektedir. Okuyucuların özdeşim kuracağı bu kahramanların olumlu mesajlar iletilmesi, çocuk ve gençlik dergilerinde aranması gereken önemli bir özelliktir.

Mozaik dergisinin incelenen 40 sayısında; dergide yer verilen bölümler, bölümlerin adlandırılışı, konuların sıralanışının diğer sayılarla uyumu, metin türlerinin homojen dağılımı gibi yönlerden değişmeyen “plan” ı yoktur. Bölüm adlarının belirgin bir düzen olmaksızın değişmesi, yer yer birbirini tekrar eden ya da önceki sayıdan yarım bırakılıp tamamlanmayan bölümler olması, metin türlerinin dergiye dağıtılışında dengeli bir yol izlenmemesi düzensiz yapı oluşturan unsurlardan bazılarıdır. Ancak kapak, iç kapak ve arka kapak tasarımları; derginin ilk ve son metninin şiir türünden olması; her sayıda gerçekleştirilen etkinlik, şölen, şenlik ve yarışma haberlerine yer verilmesi; bazı bölümlere pek çok sayıda düzenli olarak yer verilmesi; “Türkçem”, “Haberler”, “Çocukça” gibi sıkça tekrarlanan bölümlerin bulunması plan açısından tutarlı, olumlu özelliklerdendir. Dergilerde hedeflere göre şekillendirilmiş belirgin bir plan olması, yani taslak bir yapının içinde değişen, gelişen, bütüncül ve birbirini tamamlayan, sarmal bir yapıya yer verilmesi; okuyucuların düzene aşına olmasını, iletilere kolayca ulaşmasını ve yayından azami ölçüde faydalanmasını sağlayacaktır.

Dergi içyapı özellikleri bakımından belli başlı 6 başlık altında incelendikten sonra; dış yapısı bakımından da MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği, Talim Terbiye Kurulu Türkçe Ders Kitabı İnceleme Kriterleri ve alanda yer bulan çalışmalara göre belirlenen 15 ana başlıkta incelenmiştir. Çalışmamızda şunlar tespit edilmiştir:

Dergi, büyük boy olarak adlandırılan 20,5x29,5 ebatına göre basılmıştır. Kapak; kalın kuşe kâğıttan, dayanıklı bir yapıda hazırlanmıştır ve içeriği yansıtıcı özellikler taşımaktadır. Derginin iç sayfalarında aşırı parlak ya da mat olmayan bir kâğıt kullanılmış, bu durum dergiye dikkat çekici ve görselleri canlı gösteren bir yapı kazandırmıştır. Derginin dokusunun yırtılmaya dayanıklı, yoğunluğunun yeterli ve yüzeyinin dış etkenlere karşı koruyucu, akışkan bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. Derginin yüzeyinde ve metinlerde çeşitli, canlı renkler kullanıldığı görülmüştür. Bu çeşitlilik nadiren de olsa metinlerin okunmasını güçleştirse de genel anlamda ilgi çekici ve estetik zevk uyandırıcı niteliktedir. Mozaik dergisi iki forma yani 30 sayfadan oluşmaktadır. Derginin ciltlenmesinde tutkallayıp presleme yöntemi kullanılmıştır. Ancak bu yöntem, görsel materyallerin koparılma istenebileceği, çocuk ve gençlere hitap eden bir dergi için çok sağlıklı değildir. Diğer sayfaların kopma, derginin dağılma olasılığı yüksektir. Dergide, çeşitli yazı tipleri ve boyutları kullanılmıştır. Yazı boyutunun yer yer okunmayı güçleştirecek kadar küçülmesi dış yapı bakımından olumsuz bir durumdur. Dergide çeşitli resim ve fotoğraflar kullanılmıştır. Bu durum hedef kitlenin ilgisini çekme ve onlarda görsel zevk oluşturma açısından olumlu bir özelliktir.

Yukarıda da belirtildiği gibi Mozaik dergisinin dış yapı özellikleri büyük oranda hedef kitlenin seviyesine ve ilgi alanlarına hitap edebilecek niteliktedir. Kısacası gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yaşayan çocuk ve gençlere hitap eden her türlü yayının dış ve iç yapı bakımından; eğitsel, işlevsel, özenli ve tutarlı özelliklere sahip olması gerekmektedir.

5. Sonuç

Bulgaristan Türkleri değişen tüm dünya koşullarına rağmen dil ve kültür sorunları yaşamaya, baskı altında tutulmaya, dışlayıcı tavırlarla karşılaşmaya devam etmektedir. Yeni nesillerin de benzer şartlarda, en temel hakları olan dil ve kültürlerini rahatça yaşayamadıkları bir ortamda büyümesi, ne yazık ki sorunların geleceğe taşınmasına neden olmaktadır. Bu sorunların bir an önce çözüme kavuşması için her türlü yola başvurulmalıdır. Yazılı, görsel ve işitsel basın-yayın yollarını etkin bir biçimde kullanmak, bu çabaların en önemlilerinden biri olacaktır. “Mozaik” , bu amaçlarla zor şartlarda, kısıtlı bütçe ile “Şumnu Nazım Hikmet Kültür Evi” bünyesinde çıkarılmış bir dergidir. Dergi, canlı görsellerle süslenmiş dış yapısı ve zengin içeriği; sanat, eğitim, Türkçe ve Türk kültürü konularını ön plana alan metinleri; bölgedeki tüm Türklerin hatta diğer milletlerin sorunlarına tercüman olan içyapısı; hitap ettiği kitleye, en temel hakları olan, anadili ve kültürlerini sunma çabasında olan ulvi misyonu ile paha biçilmez bir görev yürütmektedir. Derginin Yazı ve Yayın Müdürü Nurten Remzi, 2012’de dergi merkezine yapılan baskın ile ilgili mahkemelerin sonuçlanması ve maddi olanakların sağlanmasının ardından bu meşakkatli ancak bir o kadar değerli sürece yani derginin basımına ve “Şumnu Kültür Evi” bünyesinde gerçekleştirilen diğer kültürel, sanatsal faaliyetlere devam edeceklerini belirtmektedir. Bu konuda, gerek Türkiye gerekse Bulgaristan’da bulunan tüm yetkili kurum ve kuruluşlar üzerine düşen görevleri yerine getirmeli, “Neden Türkçe?” soruları ile baskı altında tutulmaya çalışılan dergi yöneticilerine destek olunmalıdır.

Her eve girebilen öğretmenler olarak görebileceğimiz dergilerin çocuk ve gençlerin düşünce ve duyu dünyalarına etkisi büyüktür. Söz konusu çocuk ve gençler çeşitli dil, kültür baskıları altında yaşayan; dil ve kültür edinimindeki çevresel şartları Türkiye’deki çocuklardan farklı ve zor olan; eğitim-öğretim hayatlarında yeterli dil, kültür süreçleri ile desteklenmeyen yurt dışındaki Türk çocuk ve gençleri olduğunda, bu etki daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle “Mozaik”, Bulgaristan’da yaşayan Türk çocuk ve gençlere hitap eden bir süreli yayın olarak kendi önemini bir kat daha arttırmaktadır. Dergide bazı eksikliklerin olması doğaldır. Bunlar da giderilmeye çalışılarak, dergi en kısa zamanda yeniden faaliyete geçirilmelidir.

Mozaik dergisi Bulgaristan’ın belli şehirlerine dağıtılan, dağıtıldığında ise Yazı ve Yayın Müdürü Nurten Remzi’nin tabiri ile “kapış kapış alınan” bir dergidir. Üstelik yalnızca bir okuma materyali olmayıp Bulgaristan’da hatta dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Türklerin birbirlerinden haber alabilecekleri, çeşitli bilimsel, teknolojik, kültürel ve sanatsal faaliyetlerin tanıtımının yapıldığı, dergi yönetimi sayesinde düzenlenen pek çok dil, kültür, sanat etkinliğinin de okurlara iletildiği zengin ve önemli bir yayındır. Bu nedenle, Bulgaristan ve Türkiye’deki yetkililerin de desteği ile derginin dağıtım sahası genişletilerek daha çok kişiye ulaşılmaya çalışılmalıdır.

Mozaik, çok zor şartlar altında bulunulsa da Türkçe ve Türk kültürü için yapılabilecek pek çok çalışmanın olduğunu ispatlamaktadır. Bu dergi sayesinde Bulgaristan’da, sınırlı bir anadili eğitimi ile dil ve kültürlerini öğrenme çabasında olan Türk çocuk ve gençleri;

- Türkçe dil becerilerini geliştirme ve bu sayede dilini doğru, etkili ve güzel kullanabilme,
- Türkçe ile ilgili Bulgaristan’da düzenlenen yarışma, etkinlik, şiir dinletisi gibi etkin vasıtalarla haberdar olma ve bunlara dâhil olabilme,
- Anadilini geliştirebilmenin mutluluğu ve güveni sayesinde sağlıklı bir birey olabilme,
- Ülkesinde, Türkiye’de ve dünyada Türk kültürü ile ilgili vuku bulan gelişmeleri takip edebilme, gerçekleştirilen etkinlik ve faaliyetleri haber alabilme, bu faaliyetlere katılabilmeye, kısacası Türk kültürünü daha iyi tanıma ve tanıtmaya ortamı bulabilme,
- Sevgi, saygı, barış, hoşgörü gibi kültürel ve evrensel değerleri Mozaik dergisi aracılığıyla daha çok yaşayabilme ve yaşatabilme,
- Geçmiş, bugün ve gelecek bağlamından olaylara bakarak Türkçe ve Türk kültürüne sahip çıkması gerektiği bilincini kazanabilme,
- Bulgaristan ve tüm dünyadaki temel hak ve özgürlüklerinin bilincine vararak bunlara sahip çıkabilme imkânını elde etmiş olacaktır.

Bu nedenle Türkçe ve Türk kültürünü merkeze alarak temel değerlerimizi Bulgaristan'da tanıtmaya, çocuk ve gençlere öğretme, yayma, geliştirme ve devamlılığını koruma amacıyla olan Mozaik, Şumnu Kültür Evi ve benzeri her türlü çalışma desteklenmeli; Nurten Remzi gibi cesurca diline, kültürüne sahip çıkan ve bu ulvi değerler için emek verenler teşvik edilmeli, bu konu ile ilgili alandaki çalışmalar arttırılmaya çalışılmalıdır.

Kaynakça

Arı, G. (2010). Türkçe Ders Kitaplarındaki Fiziksel ve Biçimsel Görünüm, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı, 11, 39-54.

Bulgaristan Türkleri. (2013) <http://www.balgoc.org.tr/turk.html> sayfasından erişildi. (Erişim tarihi: 28.07.2013)

Demircan, C. (2006). Tubitak Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1), 12-27.

İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıf) Taslak Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri. (2013) [http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/derskitabiinceleme/T%C3%BCrk%C3%A7e%20\(6-8\).doc](http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/derskitabiinceleme/T%C3%BCrk%C3%A7e%20(6-8).doc) sayfasından erişildi. (Erişim Tarihi: 08.06.2013)

MEB (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB (2009). Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1-10. Sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları İncelenmesi Yönetmeliği (2012). Tebliğler Dergisi. 28409.

Mozaik Dergisi. (2007-2012). <http://www.mozaikdergisi.com> sayfasından erişildi. (Erişim tarihi: 10.07.2013)

Öksüz, H. (2006), Batı Trakya Türkleri, Ankara: Kara M. http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=MoSMbBim3aIC&oi=fnd&pg=PA1&dq=BULGAR%C4%B0STAN+T%C3%9CRKLER%C4%B0N%C4%B0N+TAR%C4%B0H%C4%B0+MAKALE&ots=GrWPYf_TQ7&sig=o2nSXx4YRMvg7H0PJm4wpJek8&redir_esc=y#v=onepage&q=BUGAR%C4%B0STAN%20T%C3%9CRKLER%C4%B0N%C4%B0N%20TAR%C4%B0H%C4%B0%20MAKALE&f=false sayfasından erişildi. (Erişim tarihi: 15.07.2013)

Özlem, K. (2008). Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci ve Türk Azınlığa Etkileri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(1), 342-367.

Şahinbaş, İ. (2007). Zorunlu Göç Olgusu Bağlamında Bulgaristan Türkleri. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Şumnu Kültür Evi (2007-2012). Mozaik. Şumnu: Şumnu Kültür Evi.

Türk Dil Kurumu (2005). Yazım Kılavuzu. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu.